

НАСОКИ ЗА УЧИТЕЛИТЕ

МОДУЛ 5 - ЦЕННОСТИ НА ЕС

Този модул за ценностите на ЕС се състои от три части:

Той започва с игра, при която участниците трябва да съберат четири карти от един тип и чрез която да открият ценностите на ЕС и някои конкретни примери за това как ЕС ги прилага на практика. След като се запознаят с тези ценности, учениците трябва да размислят критично за тях с помощта на индивидуално упражнение. И накрая, те развиват допълнително своите демократични умения чрез упражнение за дебатиране с целия клас, включващо 16 твърдения, от които да избират. Играта може да се играе отделно от другите две части.

МЕТОДИКА	ВРЕМЕТРАЕНЕ	МАТЕРИАЛИ
Образователна игра: Ценности на ЕС	20 мин.	<ul style="list-style-type: none"> - Комплект от 32 карти за ценности за всяка група играчи. Картите трябва да бъдат отпечатани едностранно и изрязани. - Комплект от 30 карти с въпроси тип „вярно“ или „грешно“ за всяка група играчи. Картите трябва да бъдат отпечатани едностранно и изрязани.
Индивидуално упражнение	10 мин.	<ul style="list-style-type: none"> - Персонална карта на ценностите за всеки ученик.
Упражнение за дебатиране с целия клас	10 минути на изказване	<ul style="list-style-type: none"> - Компютър + проектор - Презентация на модул 5 с 16 твърдения - Попълнените персонални карти на ценностите на учениците

ЦЕЛИ И УМЕНИЯ

НАГЛАСА

- Учениците съзнават напълно ценностите на ЕС.

ЗНАНИЯ

- Учениците са запознати с ценностите на Европейския съюз и с конкретни примери за това как той ги прилага на практика.

УМЕНИЯ

- Учениците развиват собствено мнение за ценностите на Европейския съюз.
- Учениците тренират своите умения за дебатиране.

СТЪПКА ПО СТЪПКА

1. ИГРАТА

СРЕДА

За тази игра класът се разделя на по-малки групи, за предпочитане от по четирима ученици. Възможни са и групи от трима или петима ученици, ако е необходимо. Всяка група сяда около маса. Учениците играят срещу другите в своята група. Всяка група има един набор от 32 карти за ценности и един набор от 30 карти с въпроси тип „вярно“ или „грешно“.

ПРОЦЕДУРА

- Картите за ценности се раздават на членовете на групата. Ако играчите са четирима, всеки играч получава осем карти. Ако играчите са трима или петима, някои от тях ще получат по една карта в повече. Играчите държат картите си в ръце и не ги показват на другите играчи.
- По средата на масата има купчина от 30 карти с въпроси тип „вярно“ или „грешно“, като празната страна на картите е обърната нагоре.
- Крайната цел на играта е да се съберат най-много комплекти от четири карти с една и съща ценност на ЕС.
- Първи започва най-големият член на групата. Той/тя пита друг играч по свой избор дали има карта с конкретна ценност на ЕС, напр. солидарност. Първият играч от своя страна трябва да има поне една карта с тази ценност на ЕС.
  - Ако другият играч няма поисканата карта, казва „не“ и тогава идва ред на играча отляво.
  - Ако другият играч има поисканата карта, той/тя тегли карта с въпрос „вярно или грешно“ от купчината в средата на масата и задава въпроса, отпечатан върху нея.
    - Ако първият играч отговори правилно, той/тя получава исканата карта от играта. Достатъчно е да отговори „вярно“ или „грешно“; играчът не трябва да дава допълнителна информация.
    - Ако отговорът е неправилен, няма размяна на карти и картата с въпрос тип „вярно“ или „грешно“ отново се поставя под купчината с карти на масата.
  - И в двата случая играчът вляво е следващият на ред.
- Когато играч събере комплект от четири карти с една и съща ценност на ЕС, той/тя извиква „Четири еднакви!“ и поставя на масата комплекта. Този комплект карти не може да бъде отнет от този играч.
- Играта приключва, когато бъдат събрани изцяло и осемте комплекта. Ученикът(-ците) с най-много комплекти печели(-ят) играта.

СЪДЪРЖАНИЕ

За съдържанието вж. документа с картите за игра и картите с въпроси тип „вярно“ или „грешно“.

- Върху **32-те карти** за ценности учениците ще открият осем ценности на ЕС и някои примери за начина, по който Европейският съюз/Европейският парламент прилага на практика тези ценности в ЕС и извън него. Има осем комплекта от по четири карти.
- Всяка от **30-те карти** с въпроси тип „вярно“ или „грешно“ съдържа въпрос, на който се отговаря с „вярно“ или „грешно“ и който съответства на информацията от картите за ценности. Учениците могат да използват информацията от картите си за ценности, за да отговорят на картите тип „вярно“ или „грешно“.

2. ИНДИВИДУАЛНО УПРАЖНЕНИЕ

Целта на това упражнение е да се разсъждава върху всяка от ценностите и да се състави мнение. Това упражнение е подготовка за упражнението за дебатирание в класа.

СРЕДА

Всеки ученик сяда край маса и получава персонална карта с ценности.

ПРОЦЕДУРА

Учителят раздава по една персонална карта с ценности на всеки ученик. Това е личен документ, предназначен само за съответния ученик. Върху картата с ценности вече са посочени ценностите на ЕС, както и базова дефиниция. Учителят дава следните указания:

1. Напишете дали вие лично се съгласявате с ценностите, или не.

Учителят иска от учениците да разсъждават индивидуално върху всяка ценност и нейната базова дефиниция.

Задайте си въпроса: „Аз лично одобрявам ли тези ценности?“ С други думи, съгласни ли сте (в личен план), че всеки човек трябва да бъде свободен, равнопоставен, да живее в демокрация, да спазва принципите на правовата държава, да зачита човешкото достойнство и правата на човека, да бъде толерантен и да проявява солидарност? Помислете за това и оградете с кръгче „съгласен съм“ или „не съм съгласен“ до всяка ценност според това какво мислите.

2. Подредете ценностите според тяхната важност.

В колона „Приоритети за ЕС“ от картата с ценности учениците подреждат ценностите според това колко важна трябва да бъде за ЕС тази ценност според тях (1 = най-важна, 8 = най-маловажна). Това е индивидуално упражнение и резултатът от него ще бъде различен за всеки ученик.

3. УПРАЖНЕНИЕ ЗА ДЕБАТИРАНЕ В КЛАСА

Целта на тази част е да се работи съвместно за задълбочено вникване в значението на (някои от) ценностите. За всяка ценност в презентацията има две твърдения. Учителят избира две от

четирите твърдения, които да бъдат обсъдени в класната стая, в съответствие с интересите на учениците.

Забележка: Твърденията имат за цел да предизвикат дискусия за дадената ценност. Те не са становища за тази ценност.

СРЕДА

Средата трябва да е подходяща за дискусията в клас, като също така дава възможност на учениците да виждат прожектираните на екран пред себе си в класната стая твърдения.

ПРОЦЕДУРА

Процес на дискусия за всяко твърдение:

1. Първо гласуване

Учителят представя на класа твърдение по свой избор и дава указания: „Вижте твърдението. Обмислете го бързо и решете дали сте съгласни с него или не. Няма „междинно положение“; трябва да изберете страна.“

Някои важни забележки:

- Възможно е да има въпроси относно твърдението. Учителят разяснява значението на твърдението (когато е възможно).
- Това е само интуитивно гласуване, след което темата ще бъде обсъдена по-задълбочено.
- Няма „верен“ или „грешен“ отговор.
- Твърденията имат за цел само да стимулират дискусия; те не са реални становища.

Учителят преброява гласовете и ги записва.

2. Обсъждане с участието на всички

Учителят иска от един от учениците да обясни своята гледна точка. След това учителят задава въпрос на групата кой се съгласява/не се съгласява с ученика, който се е изказал, за да стартира груповата дискусия. Практически съвет: Ако първо бъде избран да говори някой от групата гласуващи от „малцинството“, това може да стимулира реакции от страна на учениците, които са гласували по противоположен начин. Това ще насърчи учениците да дискутират.

Учителят модерира дискусията.

3. Второ гласуване (по желание)

След груповата дискусия учителят обявява ново гласуване. Той/тя преброява гласовете и ги сравнява с резултатите от предишното гласуване. Дали някои ученици са си променили мнението?

4. Заключение

След второто гласуване учителят иска от учениците да проверят дали техните отговори съответстват на това, което са посочили в своята персонална карта с ценности: Все още ли са съгласни с тази ценност? Биха ли променили подредбата?

НЯКОИ ПРАКТИЧЕСКИ СЪВЕТИ ЗА МОДЕРИРАНЕ НА ДИСКУСИЯТА

- Започнете, като посочите основните правила на дискусиата: изслушвайте се; изчакайте реда си, за да говорите; бъдете учтиви; не се отклонявайте от темата; не говорете твърде дълго и оставете и другите да се изкажат. Това ще Ви даде възможност да се позовавате на тези правила по време на дискусиата.
- Не изразявайте собственото си мнение; бъдете възможно най-неутрални.
- Постарайте се да дадете думата на възможно най-много различни ученици.
- Когато няма непосредствена реакция, перифразирайте или за да поддържате спора, задавайте провокативни въпроси.
- Ако един ученик доминира в дискусиата, опитайте да го прекъснете, учтиво обобщете какво е казал(а) и дайте думата на друг ученик, например като попитате кои ученици са съгласни или не са съгласни с казаното преди малко.
- Ако някой ученик се отклони от темата, прекъснете го и го помолете да се придържа към основната тема. Това може да изглежда грубо, но другите ученици ще са Ви благодарни.

СЪДЪРЖАНИЕ

Твърденията са представени в презентацията за този модул. Тук твърденията се повтарят с някои допълнителни сведения.

ИЗКЛЮЧВАНЕ И ОГРАНИЧАВАНЕ НА ОТГОВОРНОСТТА

Твърденията имат за цел да предизвикат дискусия в класа за ценностите на Европейския съюз. Те не са становища относно ценностите, нито представят гледната точка на Европейския парламент.

ДЕМОКРАЦИЯ

1. „Референдумът винаги е добър начин да накарате гражданите да вземат участие.“
Въпросът е дали референдумът е нещо хубаво за демокрацията. Ограниченията на референдума са, че обикновено хората трябва да избират между „да“ и „не“ и няма възможност за алтернативи, например в Швейцария (която не е държава – членка на ЕС) хората били помолени да гласуват „за“ или „против“ нов тунел. Но имало много други възможности, като например други пътища, други места за този тунел и т.н.
2. „Истинската демокрация може да даде резултати само на местно равнище.“
С това твърдение се задава въпрос на учениците дали според тях демокрацията може да даде резултати в по-големите общества, където хората не познават политиците лично и не може лесно да се осъществи пряка връзка с тях. Това важи особено за Европейския съюз с неговите 445 милиона граждани. Може ли демокрацията да даде резултат в такъв голям мащаб?

СВОБОДА

1. „Свободата означава да нямаш отговорности.“

„Отговорности“ може да означава много неща: Да бъдеш отговорен в обществото, например да помагаш на другите, да помагаш на семейството си, да се грижиш за възрастните си родители или баби и дядовци, да се грижиш за децата си... В по-широк смисъл това означава „гражданство“, да се държиш като „добър“ гражданин, да не повреждаш пътищата, да не замърсяваш и т.н.

Ако всички са съгласни, можете да поддържате спора, като попитате дали според тях човек, който е избрал да не прави нищо за обществото, има право на всички ползи на социалната държава, като безплатно образование, евтини медицински грижи, обезщетение за безработица и т.н., за които плащат другите.

2. „Поради наличието на свобода на словото расистките политически партии трябва да бъдат допускани в Европейския парламент.“

Ако една политическа партия поддържа становища, които противоречат на ценностите на ЕС, като например дискриминация въз основа на расата, означава ли това, че тя не следва да може да изрази убежденията си и трябва да бъде изключена от властта?

СОЛИДАРНОСТ

1. „Държава – членка на ЕС, която е засегната от финансова криза, трябва да получи помощ от другите държави – членки на ЕС.“

С това твърдение се пита дали държавите в ЕС трябва да проявяват солидарност към другите държави членки, когато те изпаднат в затруднение. Трябва ли ЕС да бъде съюз, в който държавите могат да разчитат една на друга?

2. „Солидарността означава парите от данъците да се използват така, че да може всички да имат достойно жилище, храна и образование.“

Това твърдение предизвиква дискусия по въпроса за проявяването на солидарност в едно общество с хора, които не познаваме. Искаме ли да помогнем на бедните, като им даваме пари по структуриран начин?

Някои ученици може да са на мнение, че бедността е нещо, за което човек носи лична отговорност, и че обществото не трябва да плаща за това. Друг възможен въпрос е дали обезщетенията не трябва да се дават само на онези, които наистина се нуждаят от тях. За да поддържа спора, учителят може да попита какво биха предпочели учениците: много строга система, в която има риск нуждаещите се да бъдат изключени от обществото, или не толкова строга система, в която има риск хората да се възползват от системата.

РАВЕНСТВО / НЕДИСКРИМИНАЦИЯ

1. „За да се постигне равенство, е необходима позитивна дискриминация.“

Позитивна дискриминация = практиката да се дават специални предимства на хора от дадена група, които понякога са третирани несправедливо или не са добре представени

на пазара на труда, на по-високи длъжности и т.н. Например в много европейски държави работодателите, които наемат лице с увреждане, получават финансово възнаграждение като стимул за това, че са го наели.

2. „Всички хора са равни, независимо от това колко са богати.“

Учителят може да посочи разликата между желаната ситуация и реалната ситуация. Всички ли са равни и трябва ли да се третираат еднакво? Например, човек с беден вид влиза в магазин за луксозни стоки заедно с човек с богат вид – дали ще ги третираат еднакво?

Основният въпрос тук е дали все още живеем в общество с различни социални класи. Всички сме равни пред закона, но дали това „равенство“ важи наистина?

ПРИНЦИПИ НА ПРАВОТА ДЪРЖАВА/ПРАВОСЪДИЕ

1. „За някои престъпления трябва да може да се избира между това да платиш голяма глоба или да влезеш в затвора.“

С това твърдение се задава въпросът дали учениците смятат, че би било „справедливо“, ако по-богатите хора можеха да „откупуват“ своите наказания. Всъщност това е комбинация от ценностите „равенство“ и „върховенство на закона“.

2. „Терористите имат право на справедлив съдебен процес с подходяща защита.“

На снимката в презентацията е изобразен добре познатият в Европа случай на Андерш Брейвик, норвежки крайнодесен терорист, извършил нападенията в Норвегия през 2011 г. На 22 юли 2011 г. той уби осем души в Осло, след което застреля 69 младежи на летен лагер на остров Ютьоа. През август 2012 г. той беше осъден за масово убийство и тероризъм.

Това твърдение трябва да провокира дискусия за това дали хората като него – които очевидно са участвали в масови убийства – трябва да запазват правото си не само на справедлив съдебен процес, но и на защита.

ЗАЧИТАНЕ НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

1. „Един журналист трябва да бъде наказан, когато напише фалшива новина.“

Това твърдение е свързано със свободата на печата. В наши дни само при диктатурите има закони, в които се посочва, че представителите на печата може да бъдат преследвани за това, което пишат. В крайна сметка това може да доведе до цензура или до това медиите да не отразяват някои теми поради страх от преследване.

2. „ЕС не трябва да има търговски отношения с режими, които нарушават правата на човека, дори ако сделката би била изгодна за ЕС.“

Може ли ЕС да сключва търговски или други сделки с режими, за които има данни, че нарушават правата на човека? Например ЕС сключва сделки с африканските държави, които многократно нарушават правата на човека, за да спре пристигането на мигранти в ЕС. Или пък някои сделки са необходими, за да получим определени суровини, с които в Европа не разполагаме, като например кобалт, който използваме в мобилните телефони.

ТОЛЕРАНТНОСТ / ПЛУРАЛИЗЪМ

1. „Носенето на религиозни символи, като например кръст или забрадка, трябва да бъде позволено в училище и на работното място.“

Основният въпрос тук е дали учениците смятат, че трябва да се разреши практикуването на религия на работното място или в училище.

2. „Няма проблем да се изразява език на омразата онлайн, ако се прави в затворени/тайни групи.“

Учениците виждали ли са това преди? Или може би са го правили? Смятат ли, че това може да навреди на определени групи? Или разчитат на това, че имат свобода на словото?

ЗАЧИТАНЕ НА ЧОВЕШКОТО ДОСТОЙНСТВО

1. „Всяка държава от ЕС е морално задължена да помага на търсещите убежище.“

Лице, търсещо убежище = „лице, което поради опасения от преследване, основано на раса, религия, социална група или политическо мнение, е преминало международна граница в държава, в която се надява да му бъде предоставен статут на бежанец.“

Забележка: Това е различно от икономическите мигранти (хора, които мигрират по икономически причини). Статутът на търсещите убежище винаги е временен, докато държавата, в която лицето търси убежище, му предостави или откаже статут на бежанец.

Основният въпрос тук е: Зачитаме ли човешкото достойнство на хората извън Европа? Обикновено това твърдение повдига въпроси като добрата интеграция, избора между това да помогнеш на собствения си народ или на чужденците, добрите намерения на чужденците и т.н.

Забележка: В ЕС съществува свободно движение на хора, което означава, че гражданите на ЕС никога не са „търсещи убежище“. Ако учениците повдигнат този въпрос, учителят трябва да ги коригира.

2. „Изтезанията трябва да бъдат позволени, за да се получи информация с цел предотвратяване на нови терористични нападения.“

Изтезанията в ЕС са забранени, независимо от тяхната цел. Съгласни ли са с това учениците? Смятат ли, че те може да бъдат оправдани в някои случаи?

ПОЛЕЗНИ ВРЪЗКИ

- Демокрацията и правата на човека в Европейския парламент: www.europarl.europa.eu/about-parliament/bg/democracy-and-human-rights
- Прочетете повече за Хартата на ЕС на основните права: https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_en
- Прочетете повече за наградата „Сахаров“ на адрес www.europarl.europa.eu/sakharovprize

